

Н. І. Паламарчук

УДК: 61(09)(476)

ВИТОКИ НОБЕЛІВСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Проаналізовано історичні передумови розвитку Нобелівського руху в Україні, значення вивчення та популяризації спадщини нобелівських лауреатів. Розглядаються основні галузі науки найпрестижнішої нагороди світу. Показано політичну складову рішень щодо номінантів Нобелівської премії.

Ключові слова: Нобелівська премія, Нобелівський рух, Нобелівські лауреати, номінанти, історичні передумови.

Проанализированы исторические предпосылки развития Нобелевского движения в Украине, значение изучения и популяризации наследия нобелевских лауреатов. Рассматриваются основные отрасли науки самой престижной награды мира. Показана политическая составляющая решений относительно номинантов Нобелевской премии.

Ключевые слова: Нобелевская премия, Нобелевское движение, Нобелевские лауреаты, номинанты, исторические предпосылки.

Herein the analysis of the historical preconditions of the Nobel Movement development in Ukraine is given and the significance of studying and promoting the heritage of Nobel laureates is considered. The major science branches of the world's most prestigious award are reviewed. The political component of the decisions taken to nominees for the Nobel Prize is shown.

Keywords: Nobel Prize, Nobel movement, Nobel laureates, nominees, historical preconditions.

Нобелівський рух як феномен людської геніальності розвивається й позитивно впливає на суспільний прогрес уже понад 100 років. Незважаючи на це, широкому загалу здебільшого невідомі імена рясного грона нобеліантів, яких дала світові українська земля. Актуальність дослідження полягає в об'єктивному аналізі умов розвитку Нобелівського руху в Україні, впливу політичної складової на прийняття рішень щодо номінантів Нобелівської премії, та в зростанні потреби у систематичному вивченні надбань лауреатів Нобелівської премії, використанні нобелівських ідей, щоб прискорити розвиток науки, освіти, організації міждисциплінарних науково-дослідних і громадських центрів під патронатом лауреатів найвищої світової винагороди — вчених, письменників і політичних діячів.

Проблемам Нобелівського руху присвячували праці В. Абліцов, В. Га-таш, О. Ларіна [1; 2; 4; 9]. Найбільше уваги зв'язку між Україною та цим рухом приділено в монографії І. Левченко [11]. Про Україну як про батьків-

щину Нобелівських лауреатів прямо заявляє Ю. Килимник [7]. Відомості про нобеліантів, які походять з українських земель, можна віднайти і в різноманітних довідково-енциклопедичних виданнях [5; 10; 12]. Але загалом проблема ще потребує подальшого дослідження.

Отже, мета статті — проаналізувати історичні передумови розвитку Нобелівського руху в Україні, значення вивчення та популяризації спадщини нобелівських лауреатів, розглянути основні галузі науки найпрестижнішої нагороди світу й показати політичну складову рішень щодо номінантів Нобелівської премії.

Вивчення унікального досвіду Альфреда Нобеля й лауреатів премії його імені в науковій, технологічній та соціально-політичній діяльності актуальне ще й тому, що адаптація їхніх теоретичних і практичних результатів та застосування не застарілих форм і методів в умовах України позитивно впливатиме на проведення інноваційної та результативної політики. Цьому сприяє не тільки політична відкритість нашого суспільства, прагнення керівництва держави ввести Україну до європейських структур, глобальних процесів, які охоплюють світове співтовариство, але й реальна потреба вітчизняної науки та політики у співпраці з провідними науковими, гуманітарними та політичними структурами, включаючи також і Нобелівські установи.

Нобелівська премія вважається найвищою відзнакою вченого, політика чи письменника. На сьогодні їй немає рівних ані за світовим моральним авторитетом, ані за щедрістю грошової винагороди.

27 листопада 1895 р., шведський учений, підприємець і миротворець Альфред Бернард Нобель заповів усе майно і капітал передати фонду для утворення п'яти щорічних премій тим, хто впродовж попереднього року приніс найбільшу користь людству. Через рік він помер [5, с. 7]. За понад 100 років Нобелівською премією відзначено близько 800 інтелектуалів найвищого міжнародного рівня. Нею щорічно вшановуються видатні діячі фізики, хімії, фізіології чи медицини, літератури, а також особи, що досягли видатних успіхів у збереженні миру.

У заповіті не було розпорядження про премію за досягнення в математиці. З цього приводу навіть ходить легенда, що Нобель і відомий математик М. Г. Міттаг-Леффлер були закохані в одну дівчину, яка віддала перевагу молодшому з них і нібито «король динаміту» образився на всіх математиків. Проте вірогідніша інша версія: в той час вже існувала премія з математики від шведського короля [15].

1968 р. Шведський банк з нагоди свого 300-ліття вніс пропозицію про встановлення шостої премії — з економіки. Офіційно її вперше присвоїли 1969 р.

Вважають, що винахідник встановив премію за миротворчу діяльність, тому що хотів підтримувати людей, котрі, як і він особисто, стійко протистояли виявам насильства [12, с. 2]. Останній заповіт А. Нобеля мав зовсім інакший вигляд, ніж заповіт 1893 р. Далися ознаки як розчарування в особистих стосунках так і підвищена стурбованість незримими потенційними наслідками війни світового масштабу [1, с. 29]. Мир між народами був ідеалом Альфреда Нобеля. Хоч як це парадоксально, але Нобель — виробник засобів ведення війни, закликав розпустити регулярні армії, а потужна вибухівка мала використовуватися лише в мирних цілях: у гірничорудній та будівельній справах.

Нагороду тому, хто «зробив вагомий внесок у згуртування народів, знищення рабства, зниження чисельності існуючих армій і сприяння мирній домовленості», називають Премією Миру [13, с. 5].

Дослідники Нобелівського руху вважають, що цей задум визрів і ліг в основу Заповіту Нобеля під впливом відомої пацифістки Берти фон Зутнер, людини, близької йому, автора популярної книги «Геть зброю», яка вже після смерті А. Нобеля отримала Нобелівську Премію Миру [17, с. 177]. Нобелівська Премія Миру найпопулярніша, оскільки багато її лауреатів були знаменитими ще задовго до присудження винагороди. Якщо перші премії було вручено в річницю смерті Альфреда Нобеля — 10 грудня 1901 р., то спеціальні правила для організації, яка присвоює Нобелівську Премію Миру (для Норвезького нобелівського комітету) датуються квітнем 1905 р.

А. Нобель у полеміці з пацифістами стверджував, що, крім бажання миру, треба розробити реальний план боротьби за нього. Розвиток науки і техніки мав для вченого переважне значення. Він чекав від швидкого і всебічного науково-технічного прогресу, при зосередженні влади в руках вибраної еліти суспільства, вирішення багатьох проблем людства, зокрема забезпечення міжнародного миру. А. Нобель висунув ідею колективної угоди захисту будь-якої країни, в разі нападу на неї. «Утопічна» на той час, вона пізніше стала одним із фундаментальних принципів діяльності Ліги Націй, а потім — Організації Об'єднаних Націй і її Ради Безпеки [16, с. 28–29]. Фахівці ґрунтовно опановують праці нобелівських лауреатів, зокрема з актуальних проблем політики та економіки. Це показує, що вивчення соціальних систем та політичних і економічних процесів є навіть складнішим, ніж дослідження в галузі природничих наук.

Висунення, присудження і навіть відзначення лауреатів Нобелівської премії продумано до деталей. Але іноді спрацьовує «людський фактор» і вже від початку існування премії зародилася недоречна тенденція, коли члени Нобелівського комітету вибирали кандидатури майбутніх лауреатів часті-

ше всього не згідно з заповітом засновника фонду, а виходячи з політичної кон'юнктури або якихось особистих пристрастей [3, с. 31].

Деякі лауреати, на здивування експертів, самі говорили про грубі промахи при обранні найдостойнішого. 1987 р. Й. Бродський з лауреатської трибуни заявив, що його гнітить відчуття «незручності», викликане не стільки думкою про тих, хто стояв тут до нього, скільки пам'яттю про тих, кого ця честь обминула, і перерахував кілька імен: «Йосип Мандельштам, Марина Цветаєва, Роберт Фрост, Анна Ахматова» [12, с. 3].

Мала місце й відмова від премії: так вчинив 1964 р. французький письменник, громадсько-політичний діяч Ж.-П. Сартр, тому що ця нагорода, як заявив лауреат, не відповідала його життєвій філософії. А. Гітлера обурило, коли пацифіста і антифашиста Карла фон Осецького, який перебував у німецькому концтаборі, було удостоєно Нобелівської Премії Миру за 1936 р. 1937 р. А. Гітлер заборонив громадянам Німеччини отримувати Нобелівську нагороду, очевидно, з образи на те, що на початку 1930-х рр. сам був одним із претендентів на премію з літератури за «Майн Кампф», якої йому не присудили [23, с. 10].

Широкі маси теж не завжди схвалюють висновки Нобелівських установ. Прикладом може бути нагородження партійного і державного діяча колишнього СРСР М. С. Горбачова Премією Миру (1990 р.). Адже при ньому запалали вогнища конфліктів (політичні чи етнічні протистояння в Грузії, Нагірному Карабасі, Литві). На сьогодні багато критиків вважають, що політики та державні діячі не повинні номінуватися на Нобелівську Премію Миру, тому що сприяння порозумінню між народами, політичні домовленості з обмеження гонки озброєнь — прямий їхній обов'язок.

З 1991 р. в Україні виявляється інтерес до лауреатів найпрестижнішої нагороди світу. Оцінки, ставлення до Нобелівської премії були, здебільшого, неоднозначні. Політична орієнтація частіше за все мала на них найбільший вплив [22]. Однак, попри всі недоліки, Нобелівська премія залишається найпрестижнішою в світі. Національна належність лауреата визначається тим, у якій країні він створив найбільшу кількість праць. Його батьківщина чи країна, де він отримав освіту або живе, не беруться до уваги.

Нобелівські установи поки що не визнали Україну, однак вони не обділили увагою вихідців із нашої землі. Це — вчені та письменники, які народилися, навчалися, розпочинали успішну діяльність або тривалий час жили, плідно творили в Україні, але одержали Нобелівську премію як громадяни інших країн: Росії, колишнього СРСР, США, Франції, Ізраїлю. В умовах бездержавності світлі голови України часто змушені були залишати свою землю і шукати кращої долі, відкриваючи й розширюючи наукові, літературні горизонти в інших куточках планети.

Одна з головних причин того, що серед лауреатів Нобелівської премії поки що немає українців, зумовлена, з-поміж іншого, і тим, що Україна як самостійна держава існує з 1991 р. Аналіз офіційної статистики, вивчення біографій загальноновизнаних авторитетів, дає підставу констатувати, що Україна формально не має лауреатів.

Не викликає сумніву, що Україна — батьківщина шістьох Нобелівських лауреатів.

Ілля Мечников (1845–1916 рр.), видатний мікробіолог, ембріолог, зоолог, імунолог, винахідник вакцин від сибірської виразки. Народився в Куп'янському повіті, с. Іванівна-Панасівка на Харківщині. Він — лауреат 1908 р. за дослідження з імунології як підданий Російської імперії.

Мікробіолог Зельман Абрахам Ваксман (1888–1973 рр.) родом із с. Нова Прилука на Вінниччині, громадянин США. Одержав премію 1952 р. за відкриття стрептоміцину — першого антибіотика, ефективного при лікуванні туберкульозу.

Роальд Гоффман (1937 р. н.) з м. Золочева на Львівщині. Професор Гарварда і громадянин США, став лауреатом 1981 р. разом з японським хіміком Зеніті Фуку за розробку теорії перебігу хімічних реакцій [19, с. 328–331].

Саймон Сміт Кузнець (1901–1985 рр.), уродженець м. Харкова. Був удостоєний премії Нобеля з економіки 1971 р. як громадян США «за емпірично обґрунтоване тлумачення економічного зростання, яке привело до нового, глибшого розуміння як економічної та соціальної структур, так і процесу розвитку».

Громадянин України, один із найталановитіших експериментаторів фізики Георгій Харпак (Жорж Шарпак) (1924–2010 рр.) родом з Рівненщини, м. Дубровиця. Нобелівською премією відзначений 1992 р. Його детекторні камери — унікальний світовий винахід [20, с. 14–15].

Нобеліантом з літератури 1966 р. став громадянин Ізраїлю Шмуель Йосеф Агнон (1888–1970), що народився в Бугачі на Тернопільщині. Премію було присуджено за «глибоко оригінальне мистецтво оповіді, навіяне єврейськими народними мотивами» [21, с. 44–48].

На сьогодні гідні претенденти яскравой плеяди нобеліантів, яких дала світові земля України, мало «розкручені», тому й недостатньо відомі як у світовій спільноті, так і в нашій державі. А сусідні народи та держави далекого зарубіжжя прагнули і прагнуть мати на своєму науковому Олімпі талановитих українців, заперечуючи при цьому їхнє українське коріння.

Етнічні українці та уродженці нашої держави інших національностей зробили вагомий внесок в економічний розвиток, науку, культуру світової цивілізації. Історії відомі імена вчених і письменників з України, яких висували на здобуття Нобелівської премії, але з різних причин вони її не були

удостоєні. На сьогодні міфологічна база про українських нобеліантів втрачає підґрунтя, тому що автори-нобелефіли нарешті мають можливість працювати з першоджерелами. Щоправда, не без певних труднощів, тому що чинною є умова засновника премії А. Нобеля — відкривати документи щодо рішень Нобелівського комітету не раніше, як через 50 років.

З 1901 до 1955 рр. документально підтвердженими номінантами на Нобелівську Премію Миру з України були: Михайло Тишкевич (1857–1930 рр.), киянин. Висувався на світову відзнаку у 1910, 1911 і 1927 рр. як засновник і президент Київського товариства прихильників миру; Максим Ковалевський (1851–1916 рр.), харків'янин. Як номінанта на престижну відзнаку його рекомендували 1912 р. члени Російської міжпарламентської групи. Він 1901 р. заснував у Парижі Вищу школу суспільних наук, де викладав історію М. Грушевський. Освальд Бальцер (1858–1933 рр.), народився в Ходорові. З 29-річного віку і до кінця днів викладав у Львівському університеті. 1926 р. з ініціативи професора П. Дабковського, факультет права Львівського університету подав до номінації на Нобелівську Премію Миру професора історії Освальда Бальцева [18].

Україна має різнобічну історію зв'язків з Нобелівським рухом. Зокрема, окремих нобеліантів обирали зарубіжними членами АН УРСР, Наукового товариства ім. Тараса Шевченка (НТШ) у Львові (Фріц Прегль, 1923 р., Макс Планк, 1924 р., Альберт Ейнштейн, 1929 р.). Дехто з них мав батьків з України: Герберт Браун, Ерік Кандел, Борис Пастернак та ін. [6]. Значна група цих геніїв навчалася, працювала, або ж тривалий час проживала на українській землі, а то й активно допомагала нашим співвітчизникам. Насамперед це були Іван Бунін, Лев Ландау, Ігор Тамм, Петро Капиця, Фрітьоф Нансен, Нільс Бор, Генріх Сенкевич, Жан-Поль Сартр, Джон Стейнбек і низка інших [10].

На сьогодні налічується майже 20 лауреатів Нобелівської премії, котрі мають пряме відношення до України. Реальним претендентом на Нобелівську премію з літератури був Іван Франко. Його кандидатуру як «великого Провідника свого народу, міжнародного генія» і «справді найвизначнішого письменника сучасної Європи» висунув 26 листопада 1915 р. в листі до Нобелівського комітету професор, доктор філософії з Відня Йосеф Застирець. Однак Франко не посів місця в яскравому сузір'ї нобелівських обранців, тому що лист-подання надійшов до Стокгольма, коли питання про лауреатів уже було вирішено. Наступного — 1916 р. кандидатура видатного українця вже не розглядалася, бо 28 травня він пішов з життя. Згідно зі «Статутами установ Нобеля» померлий кандидат вибуває з списку претендентів [11].

Не був відзначений цією премією і Улас Самчук — «найвидатніший український прозаїк в діаспорі», який народився в селі Дермань (тепер Рівнен-

ської обл.). Його кандидатуру на здобуття Нобелівської премії з літератури висунув 1980 р. торонтський російськомовний журнал «Современник» після виходу роману-трилогії «Волинь». Ця рекомендація могла бути визначальною за умови, якби Нобелівські лауреати теж висунули кандидатуру письменника, однак ніхто з них цього не зробив [9].

На Нобелівську відзнаку було номіновано поетів Павла Тичину (1966 р.) і Миколу Бажана (1970 р.). Обидві кандидатури висунув Омелян Прицак, український вчений-славіст і тюрколог зі світовим ім'ям, професор Гарвардського університету дійсний член Американської, Фінської, Турецької академії наук, який помер 29 травня 2006 р. З цієї нагоди М. Бажан надіслав листа Шведській академії літератури, в якому подякував за увагу до нього та його творчості, висловивши тим самим сумніви в реальності та своєчасності подання його кандидатури. Фактично, так поет відмовився від нагороди. Реальним претендентом на Нобелівську відзнаку був Павло Тичина.

1983 р. претендентом на Нобелівську премію з літератури був Іван Драч. Однак його не увінчали нобелівськими лаврами.

Поета-дисидента Василя Стуса на здобуття Нобелівської премії з літератури висунув 1985 р. Нобелівський лауреат Генріх Бьоль. На жаль, кандидатура померлого автора (4 вересня 1985 р.) не могла розглядатися Шведською академією.

Не можна обійти увагою зірку першої величини, талановиту особистість у царині кримськотатарської культури — Ісмаїла бей Гаспринського (1851–1914 рр.). Він усе життя вів у Криму літературно-просвітницьку діяльність. 1910 р. авторитетна група вчених Франції висунула його кандидатуру на здобуття Нобелівської премії. Хоч їх і підтримали відомі письменники з країн мусульманського Сходу, це не дало позитивного результату [7].

Коли (через 50 років) було знято гриф таємності, стало відомо, що серед претендентів на Нобелівську премію з фізіології та медицини був видатний офтальмолог з України — Володимир Філатов.

Не був лауреатом Нобелівської премії, але цілком міг би її отримати Лев Васильович Шубніков, один із піонерів фізики низьких температур, керівник єдиної в радянські часи на території СРСР криогенної лабораторії Українського фізико-технічного інституту. На злеті блискавичного наукового життя, 1937 р., його було заарештовано як ворога народу й розстріляно в катівнях харківського ГПУ. Вже по смертю, 1957 р. вченого реабілітували і аж наприкінці шістдесятих з'явилася перша публікація про його досягнення в науці. Коли російським ученим О. Абрикосову і В. Гінзбургу присудили Нобелівську премію, стала зрозумілою значущість цих досягнень. А вже в інтерв'ю газеті «Известия» від 10 жовтня 2003 р. Нобелівський лауреат Віталій Гінзбург прямо сказав, що О. Абрикосов розвинув наукові ідеї фізи-

ка Льва Шубнікова, який ще у 30-ті рр. в Харкові поставив дуже цікаві досліді. Сам учений не зміг розвивати свої ідеї з указаних причин. [4; 14, с. 337].

Першою кандидатурою на Нобелівську премію з літератури в незалежній Україні 1991 р. став Олесь Гончар. Заходи з висунення його претендентом на цю світову нагороду розпочала українська діаспора 1989 р., коли побачило світ нове видання «Собору» англійською мовою. Проте премію присудили південноафриканській письменниці Надін Гордімер.

Вітчизняні та зарубіжні засоби масової інформації дають підставу стверджувати, що ймовірними номінантами на Нобелівську Премію Миру були Президенти України Л. Д. Кучма та В. А. Ющенко [20].

В Українській РСР, як і в усьому СРСР, підозріло ставилися до Нобелівських премій, а підтримці Нобелівського руху чинили протидію. Хоч радянське керівництво і визнавало авторитет міжнародного Нобелівського руху, але, разом з тим, наполегливо протидіяло контактам громадян СРСР із Нобелівським фондом та зарубіжними колегами [8, с. 4].

За роки незалежності нашої держави — України, ставлення до Нобелівського руху помітно змінюється в позитивному напрямку. Адже цивілізаційний поступ людства сьогодні немислимий без розвитку науки і передових технологій. Фундаментальні та прикладні відкриття, здійснені впродовж ХХ — початку ХХІ ст., докорінно змінили зміст і форми людської життєдіяльності, поглибили й багато в чому прояснили наукову картину світу. Впровадження результатів науково-технологічних досягнень привели до кардинальних перетворень у всіх сферах буття сучасної людини — не лише у виробництві й господарюванні, а й у культурі, медицині, філософії та психології. Більше того, на помелів'ї тисячоліть змінилася сама парадигма наукової діяльності, тому що вона вже не вважається безумовно прогресивною.

Сьогодні в Україні діють об'єднання вчених, політиків, письменників, громадських активістів. Вони налагоджують різнобічні взаємовигідні зв'язки з західними науковими центрами і Нобелівськими установами в Стокгольмі та Осло. 2003 р. в Києві було утворено перший український громадський комітет підтримки Нобелівського руху. Його очолив відомий український учений, громадсько-політичний діяч і народний депутат України кількох скликань С. О. Довгий. Регіони країни організували низові осередки громадського комітету Нобелівського руху. В Інтернеті налагоджено його веб-сайт. Розпочалася підготовка до видання лекцій лауреатів Нобелівської премії українською мовою [2].

У Дніпропетровську створено Благодійний фонд «Планета Альфреда Нобеля». До складу його Опікунської ради входять державні керманічі, керівники національних академій наук, лауреати Нобелівської премії в різних номінаціях, відомі політичні діячі та вчені й письменники. Очолоє Опікунську

раду фонду Б. Є. Патон — президент НАНУ. Одним із перших і визначально-дієвих кроків фонду було проведення 11–13 вересня 2008 р. на базі Дніпропетровського університету економіки і права Міжнародного нобелівського економічного форуму «Світова економіка ХХІ століття: цикли та кризи».

Про рівень заходу і значення прийнятих на ньому рішень говорить те, що його учасниками разом з НАНУ були Російська академія наук і Російська академія природничих наук, Міжнародний інформаційний Нобелівський центр та інші важливі вітчизняні й зарубіжні інституції. В ході Форуму учасники домовилися про створення Міжнародного україно-російського Нобелівського університету, якому ніде немає аналогів.

Як бачимо, в Україні докладаються певні зусилля для подолання необізнаності суспільства з результатами нових досліджень учених світу в галузі природничих і суспільних наук та просування імен і досягнень українців, гідних Нобелівської відзнаки.

1. Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті / Абліцов В. — Київ : КИТ, 2007. — 436 с.

2. Абліцов В. Ми хочемо премії Нобеля чи казок та міфів про неї? / В. Абліцов // Літературна Україна. — 2007. — 22 лютого.

3. В стремлении к миру. Альфред Нобель // 100 человек, которые изменили ход истории. Еженедельное издание. — № 41. — 32 с.

4. Гаташ В. Ворог народу Лев Шубніков / В. Гаташ // Дзеркало тижня. — 2003 р. — 8 листопада.

5. Гнатюк М. 100 великих українців! / Гнатюк М., Громовенко Л., Семака Л. и др. — М. : Вече; К. : Орфей, 2001. — 584 с.

6. Енциклопедичний довідник «Лауреати Нобелівської премії. 1901–2001». Видання ювілейне / С. О. Довгий, В. М. Литвин, В. Б. Солоіденко. — К. : Український видавничий центр, 2001. — 768 с.

7. Килимник Ю. Україна — батьківщина шістьох Нобелівських лауреатів / Ю. Килимник // День. — 2003. — 12 грудня.

8. Лалаянц И. «PERPETUUM» Нобель / И. Лалаянц // Поиск. — 1989. — № 4. — 108 с.

9. Ларина О. В. Лауреаты Нобелевской премии / Ларина О. В., Титун Т. В. и др. — М. : Дом Славянской книги, 2006 — 864 с.

10. Лауреаты Нобелевской премии: Энциклопедия / Пер. с англ. / Редкол. : Губский Е. Ф. отв. ред. и др. — М. : Прогресс, 1992. — Т. 1 : А — Л. — 775 с.

11. Левченко О. С. Нобелівська інтелектуальна еліта й Україна / Левченко О. С. — Тернопіль : Лілея, 2000. — 280 с.

12. Мусский С. А. 100 великих Нобелевских лауреатов / Мусский С. А. — М. : Вече, 2006. — 313 с.

13. Нобель А. Б. Заповіт / А. Б. Нобель // Левченко О. Нобелівська інтелектуальна еліта й Україна. — Тернопіль : Лілея, 2000. — 280 с.

14. Номинанты из СССР по разделам Нобелевской премии по наукам за 1948–1953 годы // Блох А. М. Советский Союз в интерьере нобелевских премий. Факты. Документы. Размышления. Комментарии.—2-е изд., перераб. и доп. Научное издание. — М. : ФИЗМАТЛИТ, 2005. — 780 с.

15. Розвиток економічної думки ХХ століття: лауреати Нобелівської премії в галузі економіки. Навчальний посібник / укл. В. О. Соболев. — Чернівці : Рута, 2002. — 112 с.
16. Россия и мировой бизнес: дела и судьбы. Альфред Нобель, Адольф Ротштейн, Герман Спитцер, Рудольф Дизель / Под общ. ред. и с пред. проф. В. И. Бовыкина. — М. : РОССПЭН, 1996. — 312 с.
17. Руддер О. де. Альфред Нобель / Руддер О. де. — Ростов-на-Дону : Феникс, 1977. — 320 с.
18. Сергійчук В. Що дала Україна світові / Сергійчук В. — К. : ПП Сергійчук М. І., 2008 — 288 с.
19. 100 великих українців / Н. В. Астапенко, О. К. Барашкова и др. — К. : Арий, 2007 — 480 с.
20. Цифра Ю. Нобелівський скандал — премія миру / Ю. Цифра // Віче : журнал Верховної Ради України. — 2008. — № 23.
21. Чолаков В. Нобелевские премии. Ученые и открытия / Чолаков В. — М. : Мир, 1986. — 386 с.
22. Шаров І. Ф. Вчені України: 100 видатних імен / Шаров І. Ф. — К. : Артек, 2006. — 500 с.
23. Шкляр Л. Є. Під знаком Нобеля. Лауреати Нобелівської премії з літератури 1901–2006 / Л. Є. Шкляр, А. Г. Шпиталь. — К. : Грамота, 2006. — 504 с.

Л. С. Баїтлова

УДК: 51(477)(092)

Є. Є. ВІКТОРОВСЬКИЙ ТА ЙОГО МАТЕМАТИЧНІ ЗДОБУТКИ

В статті проаналізовано науковий доробок, висвітлено життєвий шлях видатного київського математика Є. Є. Вікторовського, відомого працями в галузі теорії диференціальних рівнянь із розривним оператором, одного з засновників теорії оптимального керування.

Ключові слова: математик, теорія диференціальних рівнянь із розривним оператором, теорія оптимального керування.

В статье проанализированы научные исследования, освещается жизненный путь выдающегося киевского математика Евгения Евгеньевича Викторовского, известного работами по теории дифференциальных уравнений с разрывным оператором, одного из основателей теории оптимального управления.

Ключевые слова: математик, теория дифференциальных уравнений с разрывным оператором, теория оптимального управления.

The article presents the analysis of research and life of Eugeny Viktorovskiy, famous mathematician from Kyiv. Scientist is known for his works in